

A LITERARY CHRONICLE ON TRAIAN ȘTEF'S LOVE POEM

Laura Alina Crișan

Phd Student, UMFST „George Emil Palade” of Târgu Mureș

Abstract: Our approach aims to be a literary chronicle on Traian Ștef's volume of poems called „Poemul de dragoste”. In his volume of love poems, the poet pays tribute to the everlasting concept of Eros.

Keywords: chronicle, Traian Ștef, love, tribute, Eros.

Între scriitorii cei mai prolifici și mai interesați ai literaturii române de astăzi, putem să-l numim fără reticențe pe ardeleanul (bihorean) Traian Ștef. Cu deosebire cunoscut în arealul transilvan și în special în zona de vest a țării (recte Oradea-Arad-Timișoara), domnia sa este (din 1990) redactor al revistei „Familia” din Oradea (continuatoare a „Familiei” de odinioară a lui Iosif Vulcan).

Născut în Brădet, localitate din județul Bihor în 1954, după terminarea studiilor liceale, își ia licența la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca (profil română-franceză), fiind profesor timp de șapte ani în mediul rural. Între 1975-1979 a activat cu acribie în cenaclul literar „Echinox” de la Cuj-Napoca, ca redactor al revistei omonime, debutând cu poezie în 1974, în „Tribuna”. Își ia licența în Filologie în 1979, remarcându-se între poeții generației optzeciste (Ion Mureșan, Mircea Petean, Viorel Mureșan) .

După propriile mărturisiri, ascensiunea sa literară a fost una dificilă, debutând editorial târziu, în 1993 cu volumul de poezii *Călătoria de ucenic*, deși preocupările literare coboară spre primii ani de liceu, iar în perioada echinoxistă a avut colaborări la volumele altora. Volumele se vor succeda apoi cu tot mai sporită celeritate. Enumerăm, fără intenția de exhaustivitate: *Femeia în roz* (poeme, 1997), *Despre mistificare* (eseuri, 1998), *Ridicolul* (eseuri, 1998), *Tandrețea dintre noi* (versuri, 1999), *Despre calitatea umană* (eseuri, 2000), monografia *Leonid Dâmov* (2000) - în colaborare, *Epistolele către Alexandros* (2004), *Didascăliile* (2007), *(Re)Povestirea Țiganiadei* (2010) -de tot savuroasă(n.n.); , *Laus* (2015) și volumul de față în 2016 (ca o autoreplică posibilă la *Femeia în roz* din anii debutului). Absolut fabuloasă este și vasta sa colaborare la diverse reviste literare încât ar fi mai ușor, probabil, să încercăm a da exemple unde n-a colaborat.

Poezia lui Traian Ștef este riguroasă în simplitatea sa și se poziționează într-o zonă diametral opusă epatării prin gesticulații emfatică. Versurile sale marchează paradoxuri, sensibilități, crize care vizează modul în care se comportă cei care și-au asumat un rol de conducere. Găsim în poezia poetului bihorean o predilecție pentru parabolizare, structuri latinești, un discurs aerisit, o distanțare meditativă, o statornicie a imaginarului respectiv o falsă rigiditate formală topită în tandrețea timbrului poetic. Ștef ne propune o poezie pe cât de logică, pe-atât de animată și se îndepărtează, astfel de închistarea care apare din actele lirice moralizatoare.

Necăutând cu obstinație gloria și recunoașterea literară, Traian Ștef n-a fost vreun soi de rebel, un nonconformist, așa cum se spune a fi fost Florin Iaru sau Mircea Cărtărescu. A găsit mereu porți deschise în publicațiile literare, în critica literară, în inimile cititorilor. „*Sosit ca un ultim mohican, cu el se încheie, în ce are semnificativ, catalogul de clasă al generației*

sale...și chiar închide paradigma poetică a generației sale”- consideră Al. Cistelean (în rev. *Vatra*, nr.10/1993), cu referire la generația optzecistă.

„Deținător al „puterii cuvântului” care creează, poetul reușește a provoca (...) o serie de evenimente capitale ale vieții, interferând terifiant-spiritual personajele imanenței cu cele ale transcendenței” spune Gh.Grigrurcu în *Contemporanul* (1993), curând după debutul editorial al lui Traian Ștef.

Al. Cistelean, care este probabil cel mai dedicat critic al operei poetului bihorean, remarcă de la bun început că aceste versuri aerisite recomandă trei modalități de a scrie poezie, fără ca prin aceasta să creeze disonanțe: dintr-o perspectivă a poeta cives (este vorba despre o ipostază a vocației morale), dintr-un unghi compensatoriu față de propria criză imaginativă prin căutarea modelelor poetice bogate în tropi și concise, respectiv valorificând o simplitate la pragul banalității.

În prefața volumului *Laus*, Al. Cistelean dă un indiciu prețios celor care l-au citit pe poetul Traian Ștef mai degrabă separat de modelul instituit de cei din aceeași generație cu el: „*La o primă vedere, poemele lui elegante până la distincție și rafinate până la delicatețe nici nu par a se încadra în poetica optzecistă. (...) Ținut, și de propria structură, și de privilegiul unui debut suspendat (...), mai mult pe marginea (...) propriei generații, Traian Ștef a fost obligat să treacă poetica acesteia, asumându-și-o, printr-un întreg lanț de medieri. Neputând profita de primele ei valuri, el a profitat de esența decadentă a programului.*” Tot el mai spune: „*Talent leneș, [dar] o conștiință exigentă până la inhibiție. (...) Din cumulul celor două «presiuni» (...) a ieșit un volum (...) în care nervul polemic e într-o continuă alertă.*”

Ipoteza este plauzibilă, căci, după cum reiese din scrierile lui, poetului bihorean îi place – și, productiv fiind, chiar i se potrivește acest lucru –, nu în afara tendințelor actuale (căci, să nu uităm, autorul este un fin observator al evenimentelor socio-politice și al consecințelor din vecinătatea sa), dar undeva în ariergardă. Așadar, lipsa de retorică privează textul lui Traian Ștef de podoabe stilistice și artificii lexicale și acest lucru se face în favoarea dimensiunii sale morale.

Subînțelesurile ascunse în urzeala vâscoasă a observațiilor brute duc discursul poetic pe drumul parabolizării și ies foarte încet la iveală pe ultima sută de metri a acestuia, iar acest lucru are sorți de izbândă în fața efectului imediat. Ceea ce analizat pe fragmente pare a constitui simple întâmplări, ca întreg se dovedește a fi o revelație. De fapt, este vorba despre un fior estetic învecinat unui ansamblu de perorări, care însă este emanat ulterior.

Cea mai recentă apariție editorială a sa, *Poemul de dragoste* (2016) s-a bucurat de o generoasă primire și apreciere din partea criticii literare, ca și a publicului cititor. Odată cu publicarea acestui volum, se concretizează un alt proiect tematic al poetului bihorean. De altfel, tema - facil decelabilă după titlu - este cea mai des abordată atât în lirica națională, cât și în cea universală, ca una din fundamentele caracteriale ale ființei umane. De la stihitorii eleni antici - Stratone din Sardes, Filodemo din Gadara sau Sappho din Lesbos, parcurgând secole până azi, filonul aurifer al erosului, pare neistovit. Goethe spunea de altfel că „*geniul poetic este o tinerețe perpetuă*”.

În ciuda titlului, versurile din această carte nu încearcă să câștige, în fond, favorurile vreunei muze sau, dacă o fac, dialogul se desfășoară într-un spațiu al subversivității interzis convingerilor erotice. De altfel, o inserare a libidoului este aproape inexistentă.

Traian Ștef operează în acest volum, retras ce-i drept, în culisele rațiunii, cu un nou inventar de valori ontologice ale candorii. Poetul pierde din vedere număratoarea anilor femeii metaforice și, astfel, aceasta devine fără vârstă. Dacă până acum nu a fost clar, în *Poemul de dragoste* iese la lumină caracterul autodevorator al himerei mult-invocate. Astfel, poetul abia dacă ne lasă să conștientizăm și să înțelegem în același timp, faptul că „*femeia din vis / E tot mai aproape / Și scânteiază*” nu reprezintă o salvare. Dimpotrivă, ea scânteiază, iar acest lucru îl face sub zodia istovirii.

Ca structură, volumul lui Traian Ștef are două componente, prima din acestea subsumându-se temei erotice, cu 43 de micropoeme; cea din urmă fiind în „disonanță” tematică, „*Poemul de familie*” (o meditație elegiacă despre părinți, viață și moarte).

Dincolo de fiecare pagină lecturată, putem percepe un poet reflexiv, cu un puternic simț al realului, a concretului imediat, din care se nasc visările imagistice, plăsmuirile de fum pe care ar vrea să le fixeze etern în real. Încercarea rămâne de obicei o aspirație, o creionare, fără ca cititorul potențial, ca și eul liric, să poată să le înscrie pe linia eșecului sau reușitei sentimentale.

Avem o perpetuă stare de admirare a formelor femininului, de obicei nespirtualizat. Pentru poet, este valabil principiul baudelairian, după care femeia nu trebuie să fie inteligentă, ci frumoasă: „*Ne m'importe que tu soie sage, soie belle...*”

Un segment important de titluri le putem defini ca marcate de o obsesivă senzualitate: *Daimonul dragostei, Sărutul de dimineață, Corpul meu gata de vitejii, Dacă s-ar dezbrăca în fața mea, Răspunsul poetului, Memoria corpului, Toate simțurile, Sublimă, Exercițiul de legătură*. Câteva mostre par imperative citării:

„*Și-a ridicat rochia de în topit deasupra genunchilor/ S-a așezat pe genunchii mei/ M-a prins cu brațul după umeri/ Eu mi-am pus capul între sânii ei/ Ne-am răsturnat ca într-o joacă*” (*Sublimă*); „*Poziția arcuită de făt/ De fată cuprinzându-și genunchii/ În așteptarea iubitului/ De femeie care nu-și mai conduce bărbatul/ Ci se ghemuiește sub cearșaful alb...*” (*Cuvintele pe care nu le pot reproduce*).

Întârzieri senzual-erotice putem întâlni fără mari dificultăți de selecție, în mod frecvent. Decelăm în general o stare generală de „Cassanova” care la șaptezeci de ani se apuca să-și scrie memoriile. Viața tumultuoasă nu-i dăduse răgaz până atunci. Autorul nostru orădean avea 63 de ani în 2016, când își publica placheta, vreme când furtunile sentimentale își domolesc în mod obișnuit tălăzuirile.

Iubirea pare banchetul morganic de la care nu pare să se fi ridicat sătul...dacă nu cumva aceasta este o constatare universală pentru ființa umană (ca să dăm crezare lui Lev Tolstoi). Și atunci...este scrisul o refulare? O încercare de a întoarce pasărea albastră a tinereții, pornită spre tărâmurile mai primăvăratice? Un remember cu sonuri absconse? Poate câte ceva din toate.

Poetul orădean nu are un model singular feminin, o Beatrice dantescă, o Laura, ci se înscrie în aria aceluia „etern feminin”, cum procedează de pildă în *Inimă nouă*, ce încearcă o definire:

„*Aceasta este femeia pentru care/ A plecat primul bărbat din Rai/ Aceasta este prima răsuflare/ A plămânilor mei/ Aceasta este pielea de bou/ Cât Cartagina/ În care îmi înfășor rănile/ Acesta este pământul pentru arat/ Acesta este nisipul călduros al Ithacăi/ Acesta este focul aprins/ Acesta este fierul topit/ Pe umărul meu stâng.*”

Perspectiva auctorială o înțelegem mai bine și mai profund, din micropoemul „Euridice”. Motivul orfic al imposibilității salvării ființei iubite a tulburat sensibilitățile poetice de la Pindar, Simonide, Platon, latinul-tomitan Ovidiu, la Eminescu, Jean Cocteau și textierii și muzicienii operelor omonime (Gluck și Offenbach).

„*Se îndepărtează/ Și corpul ei/ E o vâltoare mătăsoasă/ De parfum liliachiu/ Și nu-i văd decât gropița/ De deasupra genunchiului/ Printr-o fulgerare molatecă/ Nu-i văd chipul/ Doar doi ochi mari/ Care mă absorb/ Când întoarce capul.*” („Euridice”)

În pofida elementelor de concret absolut de la care se pornește, femeia este în general o apariție evanescentă, cu excepția unor fugare aduceri aminte.

Eul liric oscilează adesea între posturi antice: Ulise, Orfeu, ca „vitejii personale” târzii, fără a fi insidios.

Perspectiva ludică, „iubirea ca joc”, așa cum o încetățenise poetul latin Ovidiu în *Amores* și *Ars amandi* transpare în câteva micropoeme:

„Poetul întinde vocalele/ Pe gura femeii/ Ea privește și doar tace deschis/ Și cercul îi prinde/ Cu coarda lui moale/ De ce nu vii tu vino/Să-ți fiu eu protector/ Îți fac și prunci o mie/ Îți dau / Și flacăra și smoala și beteala/ Seceră de aur îți fac/ Și salvă de mărgele/ Să fim noi doi nemuritori și vii / Căsuța noastră cuibușor de nebunii...” (Joc)

„E toamnă”...”Vino să ne jucăm de-a amanții/ Să fiu eu premiantul premiat de tine/.../ Nu vreau o dragoste catastrofală”...”Vino să-ți închin imnul de dragoste.”(Incantație)

Deși tema generală a plachetei poetului Traian Ștef este iubirea, nu se poate sustrage creionării lumii ambientale extrem de concrete, în general ca un fundal erotic și trebuie să spunem că reușitele literare sunt deosebite, întrebându-ne de nu cumva orădeanul publicist ar trebui să fie atent la acest orizont tematic.

„E un amurg albastru-n/ Dungi de catifea/ Și fluturi fâlfâie/ Să stingă lumânarea/ Și-un vânticel călduț / Grăbește înserarea/ Ivindu-se ca semnul/ Din ceașca de cafea.”...” E poate glas tânjind/ Spre-a cerului covată/ Spre Raiul de dincolo/ De poartă/ Povestea să o treacă-n / Curs de ape.”(Cântec)

Sacralitatea este abia prezentă la poetul orădean, ici și colo, ca iarba și apa în deșert, deși resurse literare există în mod cert:

„N-a mai fost de atunci/ Până în zilele noastre/ O dragoste așa de mare/ Să zămislească Prunc prin puterea ei/ Îmi place de Crăciun/ Să stau în Biserică/ Și mi se pare că oamenii au mai mult timp/ Mai multă liniște / Și femeile mi se par foarte frumoase.”(Lacrima de bucurie)

Este evidentă adesea îndrăzneala de a merge cu versul până la marginile prozei, cum este în citatul de mai sus. Ieșirea din incantația poetică șochează.

Meditația filosofică, alături de eros, crește ca cețurile de toamne târzii, poetul reflectând la vulnerabilitățile lumii în micropoeemele *Preaplinul*, *Declarația de fericire* și mai ales în *Poemul de familie*.

„Uneori mi se pare că/ Timpul poate fi dat /Înapoi celuilalt/ Că nu ar trebui să las sfârșitul lumii/ Să se apropie/ Până nu își arată roadele.” (Să nu lași sfârșitul lumii)

Nu putem să nu constatăm că versul alb, al ideilor mai mult sau mai puțin cadentate, îi este prielnic poetului, mai conform ”texturii” sale spirituale de fire calmă, reflexivă, fără erupții catastrofale. Constatăm refuzul oricăror constrângeri poetice: de măsură, de punctuație, de cadentare ideatică. Așadar, o libertate poetică absolută. Nu suntem siguri că avantajează această stare, de care profită cu deosebire cei ce nu stăpânesc îndeajuns arcele exprimerii corecte gramatical și cu care, lucru sigur, poetul nostru nu credem că se asociază. Libertățile absolute nu sunt - credem - apanajul performanțelor poetice absolute, fiindcă punctuația este aceea care sculpează textul poetic prin tăceri și răstimpuri.

În volumul *Poemul de dragoste* putem detecta fericirea unui trup și a unui suflet, dar și melancolia lor. Cu siguranță aceasta este și cauza pentru care sună atât de frumos și fraza lui Al. Cistelean de pe coperta a treia: „Aceste poeme se degustă, nu se citesc”. Vinul este, după cum bine știm, băutura fericirii melancolicilor.

„Inima mea ar vrea să încetinească/ Precum corabia aproape de mal/ Ar vrea să mulțumească/ Pentru toate darurile/ Pe care nu le-a așteptat” – citim în *Inima nouă* (p. 34) și versurile sunt foarte apropiate de poemul de pe coperta a patra: „Nu știi cum aș putea întârzia/ Crăpatul de ziuă/ Când ți se deschid forțat ochii/ Cu niște cîrlige înnegrite” (*Sărutul de dimineață*, p. 86) Pentru a putea păstra frumusețea clipei ar trebui să o întârziem, dar clipa e frumoasă chiar din această cauză, pentru că trecerea ei nu poate fi întârziată.

De aici și artisticul unor momente. „Îmi place să dansăm/ Ca doi artiști/ Acoperiți doar de un voal solemn/ Prin care trec toate formele/ Trec toate simțurile.” (*Ca doi artiști*, p. 54) Arta nu poate fi altceva decât încercarea disperată de-a ține timpul în loc. Acesta este

motivul pentru care apar aluziile la vis și la Euridice: fericirea nu e o stare „reală”, ea se instalează între straturile, locurile bine știute sau doar bănuite ale universului.

„*Corabia aproape de mal*” este, de bună seamă, omul care se apropie de sfârșitul călătoriei. Tinerețea a trecut și iată, totuși, o tinerețe în amurg. Un cadou, un dar, ceva neașteptat la care aproape că nici acela care-l trăiește nu se așteaptă. Un prezent care se scurge și se scrie chiar în scopul de a nu-l pierde.

Oricum, există la Traian Ștef pasaje cu o estetică superioară, demne de o poezie mare, dar alternările de everesturi poetice cu arare scăderi sau deziceri poetice conferă nota de „modernitate” și condescendență după care aleargă așa-zisa poezie actuală. Ca și în celelalte volume ale domniei sale, Traian Ștef exclude vulgaritatea grosieră, capabil să se depărteze din pragul abisului rebarbativ în exprimare, ceea ce nu e puțin lucru.

Grafica volumului poartă – inclusiv desenele ilustrative – o pecete a suficienței. Frustrarea estetică se naște cu cât este vorba de iubire, loc edenic, de frumusețe multiformă. „*Vive l'amour en soie*” – cugeta Balzac. Se cuvine ca Nefertiti – credem – să umble doar în veșminte regale. Poemul de dragoste este un volum frumos, atât în plan poetic, cât și ca obiect. Desenele nefinisate, fragmentate, ale lui Viorel Simulov merg mână în mână cu atmosfera poemelor care par a ne aminti de liedurile lui Schubert. Ele sunt asemenea unui lied de Schubert nesfârșit, care se scrie în speranța că nu se va termina niciodată.

Fascinat, dar fără a se angaja în sublimări, poetul Traian Ștef contrapunctează într-o notă postmodernistă chiar programul care a fost înaintat de precursorii optzeciști. Unele tendințe care sunt, în esență, postmoderniste sunt înlocuite la poetul bihorean de mijloace tardive similare – ironia ludică se transformă în sarcasm social, intertextualitatea devine simplă referențialitate –, altele însă se păstrează intacte: dimensiunea religioasă este cercetată în elementele ei hieratice și nu este anihilată, relația mării istorii cu întâmplări mici, cotidiene se consumă în ecuația unei tranziții logice, iar eul poetic reușește să eclipseze total eul biografic.

Concluziv, poetul Traian Ștef se înscrie în rândul celor ce aduc prin prezentul volum o ofrandă de secol XXI eternului EROS. Ne-am putea întreba dacă se mai întoarce cititorul potențial la stihurile erotice din plachetă după ce a pus opul în raft, copleșit de exprimări de neuitat? Întrebări misterioase desigur, nu doar despre poetul Traian Ștef, ci și despre întreaga stihuire ce se așterne azi în volume și reviste literare.

BIBLIOGRAPHY

1. Cistelean, Alexandru, *revista Vatra*, nr. 10/1993.
2. Cistelean, Alexandru, *Top ten*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000.
3. Cistelean, Al., în prefața la *Laus*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015
4. Grigurcu, Gh., *Contemporanul*, nr.40/1993.
5. Pop, Ion, *Echinox – vocile poeziei*, Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2008
6. Ștef, Traian, *Laus*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015;
7. Ștef, Traian, *Poemul de dragoste*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.